

teksten gezegd
en gelezen
tijdens onze voorstelling
van 'de republiek' in de balie
op maandag
5 januari 2026.

inleiding

annette kouwenhoven

daniil charms

twee fragmenten 1930/1933

vertaling: jan paul hinrichs

(zonder titel:)

bobrov liep over straat en vroeg zich af
waarom soep niet meer goed smaakt
als je er zand in strooit
ineens zag hij een heel klein meisje op straat zit-
ten
dat een worm in de hand had en hard huilde.
'waarom huil je?' vroeg bobrov het kleine meisje.
'ik huil niet, ik zing,' zei het kleine meisje.
'waarom zing je dan zo?' vroeg bobrov.
'om de worm wat op te vrolijken,' zei het meisje,
'en ik heet natasja.'
'ach, dat zit zo?' zei bobrov verwonderd.
'ja, dat zit zo,' zei het meisje, 'tot ziens.'
het meisje sprong op, stapte op en reed weg.
'zo klein en al op een fiets rijden,' dacht bobrov.

(1930)

(zonder titel)

'kijk,' zei petja,
'ik ga nu een goocheltruc laten zien.'
'kom nou,' zei kolja.
'wij kennen die goocheltrucs!'

'geloof je me niet?' zei petja.
'kijk dan maar eens.
je ziet dat ik in deze hand niets heb
en in deze hand een balletje.'
'wacht even,' zei kolja.
'laat me dat balletje eens zien.'

(1933)

charms

jan joris lamers

m vasalis

uit: 'vergezichten en gezichten' 1954

'aan een boom in het vondelpark'

er is een boom geveld
met lange groene lokken.
hij zuchtte ruisend als een kind
terwijl hij viel, nog vol van zomerwind.
ik heb de kar gezien,
die hem heeft weggetrokken.

o, als een jonge man,
als hector aan de zegewagen,
met slepend haar en met de geur van jeugd
stromende uit zijn schone wonden,
het jonge hoofd nog ongeschonden,
de trotse romp nog onverslagen.'

mark strand

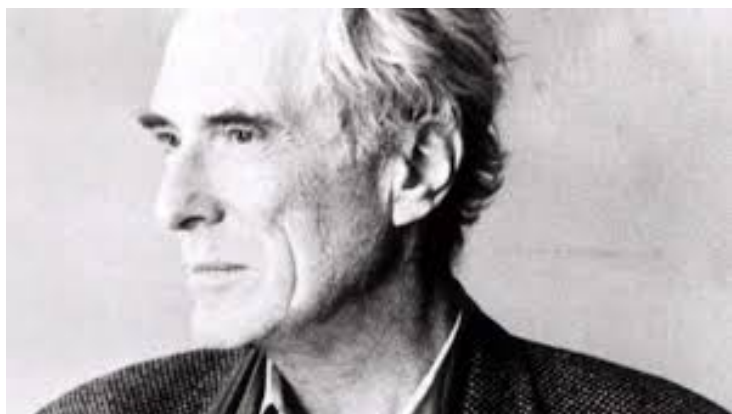
uit: 'bijna onzichtbaar'

vertaling:

esther jansma/wiljan van den akker

'vanaf hier kun je er altijd komen'

een reiziger keerde terug naar het land waar hij vele jaren geleden was vertrokken. toen hij van de boot kwam, zag hij hoe anders alles was. ooit stonden overal gebouwen, nu nog maar enkele en die moesten allemaal worden opgeknapt. in het park waar hij als kind had gespeeld, vielen stoffige banen zonlicht op de getaande bladeren van bomen en dorre heggen. er slingerden lege vuilniszakken op het gras. de lucht was zwaar. hij ging op een bankje zitten, legde de vrouw naast hem uit dat hij heel lang was weggeweest en vroeg haar toen naar welk seizoen hij was teruggekeerd. 'het enige dat er nog was' antwoordde ze, 'het seizoen waarmee ze allemaal hadden ingestemd'.

strand

'de geheimzinnige komst

van een ongebruikelijke brief'

het was een lange werkdag geweest en een lange rit terug naar mijn flatje. thuis knipte ik het licht aan en zag op tafel een envelop liggen met mijn naam erop. waar was de klok? waar was de kalender? het handschrift was van mijn vader, maar die was al veertig jaar dood. zoals dat soms gaat, begon ik te denken dat hij misschien, heel misschien, nog leefde en ergens vlakbij een geheim bestaan leidde. hoe kon ik die envelop anders verklaren? Om mezelf te kalmeren ging ik zitten, opende hem en trok de brief eruit. 'lieve zoon' zo begon hij. 'lieve zoon' en dat was het.

margijn bosch

witold gombrowicz

uit: 'kosmos' 1965

vertaling: paul beers

ik zal u een ander,
wonderlijker avontuur vertellen ..
zweet, fuks, ik achter hem, broekspijpen, hakken,
zand, wij slepen ons voort, moeizaam, grond, wagensporen, aardkluiten, het blinken van glanzende stenen, geschitter, de hitte zoemt, trilt, het is zwart van de zon, huisjes, hekken, velden, bossen, deze weg, deze tocht, hoe, waarom, lang kun je erover praten, om de waarheid te zeggen, ik

had genoeg van mijn vader en moeder, van de hele familie, verder wilde ik tenminste voor een van mijn examens slagen, en ook wat afwisseling beleven, eruit zijn, ergens ver weg vertoeven. ik was in zakopane aangekomen, loop door de krupowkistraat, vraag me af hoe een goedkoop pension te vinden, en ontmoet fuks, een kop met rood haar, tot blond verschoten, uitpuilende ogen, de blik vet van apathie, maar hij was blij en ik ook, hoe maak je het, wat doe je hier, ik zoek een kamer, ik ook, ik heb het adres (zegt hij) van een kleine herberg, waar het ook goedkoop is omdat hij verder weg ligt, bijna aan het eind van het dorp. we gaan dus, broekspijpen, hakken in het zand, de weg, de hitte, ik kijk omlaag, aarde en zand, stenen glinsteren, een-twee, een-twee, broekspijpen, hakken, zweet, mijn ogen knippen, ik heb slecht geslapen in de trein, en niets dan dit lopen met de ogen langs de grond. hij bleef staan.

- even rusten?
- is het nog ver?
- niet ver meer.

ik keek om mij heen en zag wat er te zien was en wat ik eigenlijk niet had willen zien omdat ik het al zo vaak gezien had: dennen en heggen, sparren en huizen, onkruid en gras, een greppel, paden en bloemperken, velden en een schoorsteen.. lucht.. en alles glinsterde in de zon, maar zwart, het donker van de bomen, het grijs van de aarde, het groen van de planten,

alles leek zwart.

een hond blafte,

fuks bewoog zich naar de struiken.

- het wordt koeler.

- laten we gaan.

- direct. laten we even rusten.

hij drong iets dieper de struiken binnen, waar zich nissen verborgen, schuilhoeken, verduisterd door met elkaar vervlochten hazelaars en sparrentakken, ik dook met mijn blik in die wirwar van bladeren, twijgen, lichtvlekken, verdichtingen, gapingen, schuintes, stuwingen, rondingen, de duivel mag het weten, in deze gevlekte ruimte die naderde en terugweek, stil werd, aanzwol, weet ik veel, terzijde drong, op kwam zetten.. en badend in het zweet voelde ik zwarte en naakte aarde van onderen. daar, tussen de takken, stak iets - iets gebeurde daar, iets zeldzaams en vreemds, hoewel onduidelijks.. en ook mijn kameraad keek ernaar.

- een mus.

- hé.

het was een mus. een mus aan het uiteinde van een draad. opgehangen. met naar opzij gevallen kopje en opengesperd snaveltje. hij hing aan een dun stukje draad dat vastgemaakt was aan een tak.

vreemd. een opgehangen vogel. een opgehangen mus. deze excentriciteit schreeuwde het uit en wees op een menselijke hand die in het struikgewas was doorgedrongen - maar wie? wie had

hier opgehangen, waarom, wat kon het motief zijn.. dacht ik in deze wirwar, in deze overvloedige woekering van miljoenen combinaties - en het geschok van de treinreis, het nachtelijk geraas van de locomotief, het gebrek aan slaap, de lucht, de zon, de tocht hierheen met die fuks, jasia, mijn moeder, het gezeur met die brief, mijn 'bevriezen' van de oude heer, julius, verder ook de narigheid van fuks met zijn kantoorchef, de wagensporen, aardkluiten, hakken, broekspijpen, stenen, bladeren, dit alles mondde plotseling uit in deze mus als een mensenmenigte op de knieën.. en hij, de excentriekeling, triomfeerde, hij triomfeerde in deze verloren hoek.

- wie zal hem opgehangen hebben?

- een kwajongen.

- nee. dat is te hoog.

- laten we gaan.

maar hij verroerde zich niet. de mus hing. de aarde was naakt, op enkele plekken na waar wat kort, spaarzaam gras groeide, allerlei dingen lagen hier in 't rond, een stukje verbogen plaatijzer, een stokje, nog een stokje, gescheurd karton, een eindje hout, ook was er een kever, een mier, een tweede mier, een onbekende worm, een houtblok enz. enz., tot aan het kreupelhout bij de wortels van de struiken. hij bekeek dat net als ik. 'laten we gaan.' maar hij bleef staan, keek, de mus hing, ik stond, keek. 'laten we gaan.' 'laten we gaan. maar wij verroerden ons niet, misschien omdat wij al te lang hier stonden en het

geschikte moment om weg te gaan vervlogen was.. en nu werd het al lastiger, ongemakkelijker, wij tweeën met deze mus, opgehangen in de struiken.. en ik kreeg de indruk van een soort wanverhouding, tactloosheid, onbehoorlijkheid aan onze kant.. ik had slaap.

gombrowicz

wim van der grijn
vijf fragmenten

jc bloem:

'sneeuw'

het sneeuwt.

om de weemlende stilte

begeven hun vleugels den winden.

de onzijdige hemel is niet te vermurwen
gelijk het bestaan.

-de rechtvaardige sneeuw valt over versmaden

en over beminden.

de sneeuw valt over de stenen
waaronder de doden vergaan.

bloem

ida gerhardt:

'in memoriam'

met duizend fijne zaden
ving het te sneeuwen aan,
de ongerepte paden ben ik alleen gegaan.
roerloos ligt het volkomen
herschappen land om mij,-
die mij werd weggenomen

nu is hij zó nabij,

als nadert een ontmoeten
in deze sneeuwen laan,-
ik zie het spoor der voeten
waar wij tezamen gaan.

ida gerhardt:

'voor de balletmeester'

alles is pas aangevangen.
ongemeten zijn de kansen:
orpheus liet de stenen dansen.

leonard nolens:

'laat'

vertraag.

vertraag.

vertraag je stap.

stap trager dan je hartslag vraagt.

verlangzaam.

verlangzaam.

verlangzaam je verlangen

en verdwijn met mate.

neem niet je tijd
en laat de tijd je nemen
laat.

joost van den vondel:
uit: 'lucifer' 1654

'rei van engelen'

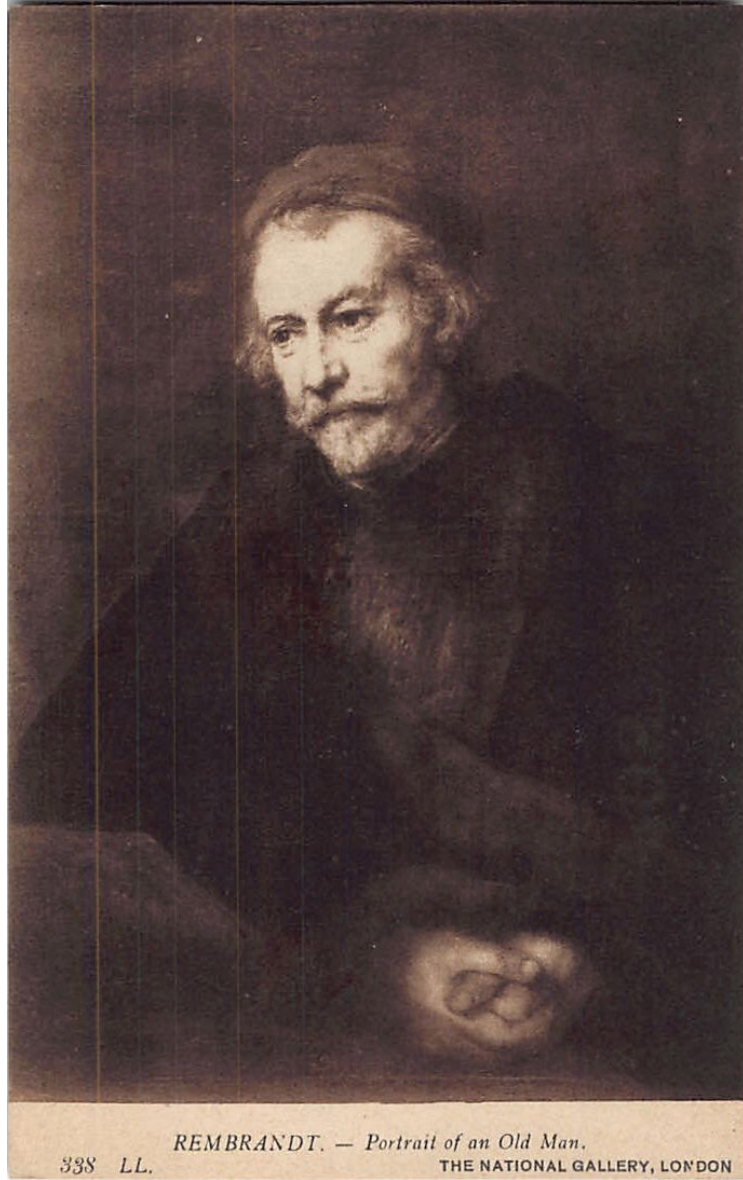
zang

hoe zien de hoffelijke gevels
zo rood? hoe straalt het heilig licht
zo rood op ons gezicht,
door wolken en bedroefde nevels?
wat damp, wat mist betreft
dat zuiver, nooit bevlekt,
en loutere saffier?

die vlam, dien glans, dat vier
van 't heldere alvermogen?
hoe schijnt ons nu de diepe gloed
der godheid toe, zo zwart als bloed?
die flus zo klaar alle ogen
verheugde? wie begrijpt, wie kent
deze oorzaak, onder d'engelsdommen,
die, boven adams element,
nog flus op galm van kelen zwommen;

op lucht van geesten, in den glans,

die galerij, en tin, en trans,
gewelf van koor en hof verguldde,
en met een ziel van vreugd vervulde
al wat hier boven leeft, en zweeft?
wie is er, die ons reden geeft?

vondel (rembrandt)

tegenzang

toen wij, op gabriëls bazuinen,
ontvonkten, en een nieuwe wijs

aanhieven, god ten prijs;
de rozegaarden, en de tuinen
van 't hemels paradijs,
door zulk een dauw en spijs
van lof en zang verblijd,
ontloken; scheen de nijd
van onder in te sluipen.

een groot getal der geesten, stom,
en bleek, en doods, ging, drom bij drom,
misnoegend henedruipen.

de winkbrauw hing verslenst op 't oog.
het gladde voorhoofd zette een rimpel.
de hemelduiven, hier omhoog,

onnozel eerst, oprecht, en simpel,
aan 't zuchten sloegen, zo het scheen;

alsof de hemel waar' te klein
voor haar, toen adam werd verkoren,
en zulk een kroon den mens beschoren.

dees smet ontstelt het oog van 't licht.
z'ontsteekt die vlam in gods gezicht.

wij willen ons uit liefde
in 't midden van hun mengen,

en deze oplopendheid
weer tot bedaren brengen.

salomon saverij

bo tarenskeen
wallace stevens
drie gedichten
vertaling: lloyd haft

'the snow man'

men moet doorwinterd kijken
naar de sneeuwbedekte takken
van de pijnboom.

men moet het al een hele tijd
koud hebben om vorstruige
sparren aan te zien,

strak in de kale glinster
van de zon in januari -

en niet ellende
te vermoeden in het ruisen
van wind over wat barre takken -

ruisen van de aarde:
dezelfde wind waait over
dezelfde schrale plek

waar de luisteraar, zelf niets,
gadeslaat niets
wat er niet is en het niets
dat er is.

uit: 'harmonium' 1923

'the snow man'

one must have a mind of winter
to regard the frost and the boughs
of the pine-trees crusted with snow;

and have been cold a long time
to behold the junipers shagged with ice,
the spruces rough in the distant glitter

of the january sun; and not to think
of any misery in the sound of the wind,
in the sound of a few leaves,

which is the sound of the land
full of the same wind
that is blowing in the same bare place

for the listener, who listens in the snow,
and, nothing himself, beholds

nothing that is not there
and the nothing that is.

stevens

'of mere being'

achter de laatste gedachte
rijst in de verte een enkele
palm,
einde van het verstand.

diep in de palm zingt een goud-
geveerde vogel, zingt zonder
zinnebeeld of zin. zingt.

weet dan-niet de rede
maakt ons gelukkig of ellendig.
de vogel zingt. zijn veren
glimmen.

de palm staat aan de rand van
de ruimte.

wind beweegt zich langzaam
in de takken, in de vuurgevlekte
veren van de vogel.

uit: 'opus posthumus' 1957

the plain sense of things

nadat de bladeren gevallen zijn
keren wij, zien wij de dingen
nuchter weer, gewoon.
het is alsof wij kwamen

aan het eind van de
verbeelding
en onbezield bleven
in het roerloos gewende.

een fantastisch streven
is vergeefs geweest. hiervoor
kent men geen woorden,
behalve
dat de schoorsteen nog steeds
scheef staat, de schuur moet
geverfd...

maar ook het eind van de
verbeelding
moest, onvermijdelijk,
verbeeld worden-

de vijver, de loutere
verschijning
ervan, geen weerspiegeling,
de bladeren,

modder en het troebelglazen
water waar de ratten komen
kijken, de vijver
met weggegooide lelies -

dit alles moest verbeeld, als
kennis
waar niet aan was te ontkomen.

anders had het niet kunnen
zijn.

uit: 'the rock' 1954

colofon:
open kunstenaarsvereniging
'de (eerste) republiek' (sinds 1992)
& 'de balie' (sinds 1982)

-deze keer met: annette kouwenhoven, margijn
bosch, bo tarenskeen, merel, wim van der grijn,
jan joris lamers.

<https://www.discordia.nl/> <https://debalie.nl/>
<https://www.stan.be/> <https://barreland.nl/>
<https://deroovers.be/> <https://theatertroep.nl/>
<https://www.dehoe.be/nl/>

correspondentie: riserv@gmail.com

toegift:

margijn bosch

witold gombrowicz

uit: 'kosmos'

vertaling: paul beers

(tweede deel)

(nog niet voorgelezen)

hier geplaatst:

-nu, vooruit, op weg! zei ik, en we gingen, de mus in de struiken achter ons latend, alleen. maar het vervolg van onze tocht, in volle zon, stoofde ons, putte ons uit, na een honderd passen bleven we vermoeid staan, ontevreden, en weer vroeg ik of het nog ver was, maar fuks antwoordde, met zijn vinger op een bordje wijzend dat aan een hek hing:

-hier zijn ook kamers te huur.

ik keek. een kleine tuin. in de tuin, achter het hek, een huis zonder versieringen of balkons, triest en middelmatig, goedkoop, met een schamele veranda voor de ingang, een houten huis met twee rijen ramen, vijf beneden en vijf op de bovenverdieping; wat de tuin betreft: enkele dwergachtige boompjes, een paar viooltjes die wegwijnden in de bloemperken, een of twee grindpaden. maar hij vond dat we het moesten proberen, wat kon het voor kwaad, vaak trof men

in zo'n logement een maaltijd om je vingers bij af te likken, en het kon goedkoop zijn. ik voelde er ook voor: zeker, we waren al meerdere van zulke bordjes voorbijgegaan zonder er aandacht aan te schenken,

maar ik droop van het zweet. hitte. hij opende het poortje en we liepen over het grindpad naar de glinsterende ramen. hij drukte op de bel, we wachtten even op de kleine veranda en de deur ging open, er verscheen een niet zo jonge vrouw van rond de veertig, een soort huishoudster, mol- lig en met weelderige boezem.

-wij wilden graag de kamers zien.

-een ogenblik, ik zal mevrouw halen.

www.margijnbosch.nl

eerste literaire prijs
Witold Gombrowicz

wij wachtten op de veranda, in mijn hoofd het geraas van de trein, de reis, de incidenten van de vorige dag, wirwar, hete rook, lawaai, een draaikolk, een benauwend gesuis. wat mij aan deze vrouw opviel, was een vreemde misvorming van de mond in het brave huisvrouwengezicht met heldere oogjes - het was alsof haar mond aan één kant een inkeping vertoonde, en deze verlenging, onmerkbaar, een millimeter, veroorzaakte een misvorming van de bovenlip die naar voren schoot of weggleed, bijna als bij een reptiel. van dit zijwaartse, glibberige wegglijden ging een afstotende kilte uit als van een slang of een kikvors, en toch had het mij onmiddellijk verwarmd en aangestoken omdat het de doorgang was die naar haar bed voerde, naar een glibberige en slijmerige zonde. en haar stem verbaasde me,

ik verwachtte ik weet niet wat voor stem uit zulk een mond, terwijl deze vrouw praatte als een gewone huishoudster, een wat oudere, gezette. nu hoorde ik haar roepen in het huis:

-tante! daar zijn heren voor een kamer!

de tante, die even later aan kwam wiegen op haar korte beentjes, was rond. we wisselden enkele zinnen, jawel,

ik heb een kamer voor twee personen met pension, willen de heren mij volgen? een geur van vers gemalen koffie, een kleine gang, een houten

trap, u komt voor lang? ah, de studie, hier is het rustig, stil.. boven weer een gang, enkele deuren, het huis was niet groot. ze maakte de laatste deur open en met één blik omvatte ik de kamer die, als alle huurkamers, nogal donker was, met neergelaten rolgordijn, twee bedden en een kast, een kapstok, een karaf op een blaadje, twee leeslampjes zonder gloeilampen, een spiegel binnen een vieze, lelijke lijst. vanachter het rolgordijn viel wat zon op de vloer, je rook de geur van klimop, hoorde een vlieg zoemen. en toch.. toch was er een verrassing, want een van de bedden was bezet, er lag iemand op, een vrouw, en men zou zelfs hebben kunnen denken dat zij er niet bij lag zoals het hoorde, hoewel ik niet wist waarop deze, laten we zeggen eigenaardigheid, berustte - op het feit dat het bed geen dekens had, alleen maar een matras - of dat haar been voor een deel op de spiraal van het bed lag (de matras was een beetje verschoven).. die verbinding van been en metaal verraste me op deze hete, gonzende, afmattende dag. sliep zij? toen zij ons zag ging ze overeind zitten en bracht haar haar in orde.

-lena, wat doe je, lieveling? kind toch! mag ik u voorstellen... mijn dochter.

ze knikte met het hoofd als antwoord op onze groet, stond op en ging stil de kamer uit - deze

stilte deed in mij de gedachte aan iets onge-
woons opkomen.

men toonde ons nog de aangrenzende kamer,
gelijk aan de vorige, maar iets goedkoper omdat
de badkamer er niet direct mee verbonden was.
fuks ging op het bed zitten, mevrouw wojtys op
een stoel, en het resultaat was dat wij deze goed-
kopere kamer huurden, inclusief de maaltijden,
waarvan mevrouw wojtys beloofde: 'de heren zul-
len het zelf zien'. ontbijt en lunch zouden wij op
de kamer nemen, het avondeten echter beneden,
met de familie.

-gaat u uw bagage halen, ik zal hier met katasia
alles in orde maken.

we gingen onze spullen halen.

we kwamen met onze spullen terug.

we pakten uit en fuks gaf te kennen dat alles
prima verliep, de kamer was goedkoop, die an-
dere, die men hem had aangeraden, was zeker
duurder en bovendien verder weg.. het eten zal
uitstekend zijn, je zult 't zien! maar zijn vissenge-
zicht vermoeide me steeds meer, slapen.. sla-
pen..

ik liep naar het venster en keek naar buiten, daar
lag het armzalige tuintje te smoren, verderop het
hek en de weg, en daarachter twee sparren die de
plek in het bosje aangaven waar de mus hing.

ik wierp me op het bed, het duizelde me, ik sliep
in, een uit een mond wegglippende mond, lip-
pen die meer lippen waren omdat ze het minder
waren.. maar ik sliep al niet meer.

ik werd gewekt. aan mijn bed stond de huishoud-
ster. het was morgen, maar een donkere morgen,
een nachtelijke. nee, het was geen morgen. zij
wekte me: 'het avondeten is klaar'.

ik stond op. fuks trok zijn schoenen al aan. diner.
in de eetkamer, een nauw hol met een spiegel-
buffet: zure melk, radijsjes en de welsprekend-
heid van de heer wojtys, ex-bankdirecteur, met
zegelring en gouden manchetknopen:

-ik ben bridgespeler, mijn dierbare jonge heren,
ex-bankdirecteur en momenteel bridgespeler
met speciale echtelijke toestemming in de mid-
daguren en, op zondag, in de avonduren! ah, de
heren willen studeren? dan komt u hier als ge-
roepen, hier is rust en stilte, het intellect kan on-
gestoord genieten als..

maar ik luisterde helemaal niet, leon wojtys had
een hoofd als een pompoen, een kabouterhoofd,
zijn kaalheid, versterkt door het sarcastisch glim-
men van een lorgnet, overwoekerde de tafel,
naast hem lena, vriendelijk, een rustig meer, me-
vrouw wojtys zat op haar rondheid en dook eruit
op om het avondeten te presideren met een

onverwachte toewijding, fuks zei iets. bleek, wit, nonchalant, o, wat een slaap, men zei dat het stoffig was, dat het seizoen nog niet begonnen was, ik vroeg of de nachten wat koeler waren, we waren klaar met de pasteitjes, de compote kwam op tafel, en na de compote zette katasia bij lena een asbak neer met van boven een netwerk van draadjes, als een echo, een zwakke echo van dat andere netwerk (van het bed), waarop het been, toen ik de kamer was ingegaan, de voet, een stuk kuit, op het metalen netwerk, enz. enz. de wegglijdende lip van katasia bevond zich vlakbij de mond van lena. de mond van lena half open en dicht, verlegen.... en verder niets, goede nacht, we gaan naar boven.

wij kleeadden ons uit en fuks begon opnieuw met zijn klachten over drozdowski, zijn chef, met zijn hemd in de hand klaagde hij, bleek en wit, roodharig, die drozdowski, in het begin liep alles ideaal tussen ons, daarna moet het op de een of andere manier fout zijn gegaan, ik begon hem op de zenuwen te werken, stel je voor broeder, ik werk hem op de zenuwen,

ik hoef maar een vinger te verroeren of ik werk hem op de zenuwen, begrijp je dat, je eigen chef op de zenuwen werken, zeven uur per dag, hij kan me niet verdragen, je kan zien dat hij probeert niet naar me te kijken, zeven uur lang, wanneer hij me toevallig ziet deinst hij terug met zijn

blik alsof hij zich verbrand had, zeven uur! ik weet het zelf niet (zei hij, starend naar zijn schoen) soms zou ik op mijn knieën willen vallen en roepen, mijnheer drzdowski, vergeving, vergeving! maar waarvoor?

dit gejammer van fuks, de verstotene, associeerde zich met mijn vertrek uit warschau, vol onlust, verachting, beiden, hij en ik, leeg.. lusteloos.. en in deze onbekende huurkamer, in dit toevallige huis ontkleedden wij ons als uitgestoten. nog enkele woorden over de familie wojtys, over de huiselijke stemming, en ik sliep in.

ik werd wakker, nacht. donker. er verstreken een paar minuten voor ik me, verscholen onder de dekens, terugvond in deze kamer, met de kast, de tafel, de karaf, en mijn positie begreep met betrekking tot de ramen en de deur - dankzij een intense en rustige inspanning van de hersenen. lang aarzelde ik wat ik zou doen, slapen of niet slapen..

ik had geen zin om te slapen, ik had geen zin om op te staan, dus brak ik mij het hoofd, opstaan, slapen, blijven liggen, tenslotte schoof ik een been naar buiten en ging op het bed zitten, en terwijl

ik ging zitten zag ik vaag de bleke vlek van het raam, ik liep er op blote voeten naar toe en lichtte het rolgordijn op: daar, voorbij de tuin, achter het hek, achter de weg, daar was de plaats waar de opgehangen mus hing te midden van verwarde takken, boven een zwarte aarde die bedekt was met karton, wat plaatijzer, een houtblok, daar waar de toppen van de sparren baadden in de beste nacht. ik liet het gordijn weer zakken, maar ik ging niet weg want ik realiseerde me dat fuks me kon gadeslaan.

inderdaad, zijn adem was niet te horen, en als hij niet sliep, dan had hij gezien dat ik door het venster keek.. wat van geen belang zou zijn geweest, ware er niet de nacht en de vogel, de vogel in de nacht, vogel met nacht. want als ik uit het raam had gekeken, dan moest dat betrekking hebben op de vogel.. en dat beschaamde me.. maar de al te lang aanhoudende en al te complete stilte gaf me plotseling de zekerheid dat hij er niet was, ja, hij was er niet, op zijn bed lag niemand.

ik deed het gordijn weer opzij en het schijnsel van de sterrennacht toonde me de plaats, leeg, waar fuks had moeten zijn. waar was hij heen gegaan?

naar de badkamer? nee, het lichte geruis van het water dat daarvandaan kwam wees niet op menselijke aanwezigheid. maar in dat geval.. en wanneer hij naar de mus was gegaan?

ik weet niet waar dat idee vandaan kwam, maar opeens leek het me niet onmogelijk, hij kon gaan zijn, de mus interesseerde hem, hij onderzocht de bosjes, naar een of andere verklaring zoekend, die roodharige, onverstoorbare kop paste goed bij dat soort naspeuringen, juist iets voor hem.. te overleggen, te combineren wie hem had opgehangen, waarom.. ha, maar toen hij dit huis had uitgekozen, dan was dat misschien, onder andere, ook met het oog op de mus (deze gedachte was al een beetje geforceerd, maar hield zich, als toevoeging, op de achtergrond), genoeg, hij was wakker geworden, of misschien had hij zelfs helemaal niet geslapen, nieuwsgierigheid had hem overvallen, hij was opgestaan, weggegaan, misschien om een detail te controleren en rond te kijken in de nacht? speelde hij voor detective?

ik was geneigd het te geloven, meer en meer. zeker, het kon geen kwaad, maar het was me liever geweest wanneer ons verblijf bij de familie wojtys niet met zulk nachtelijk ongerief begonnen was, en aan de andere kant irriteerde het me dat de mus zich weer opdrong, tussenbeide kwam, alsof hij zijn veren opzette, zich opblies, zich belangrijker maakte dan hij was - en als die imbeciel inderdaad naar hem toe was gegaan, dan ging de mus nog iemand worden bij wie men op bezoek gaat! ik glimlachte. wat nu?

ik wist het niet, maar ik had geen zin om weer naar bed te gaan, ik trok mijn broek aan, maakte de deur naar de gang open en stak mijn hoofd naar buiten. het was er leeg en koeler, links werd het donker wat lichter op de plek waar de trap begon, daar was een klein raam,

ik luisterde, maar niets...

ik bevond me midden in de nacht op de gang van een vreemd huis, slechts gekleed in hemd en broek - dat was een wegglijden naar de zinnelijkheid, een glijden dat leek op dat van de lip van katasia... , waar sliep zij? sliep? zodra ik me dat had afgevraagd, veranderde ik op deze nachtelijke gang in iemand die naar haar toeging, op blote voeten, in hemd en broek, en de glibberig slangachtige misvorming van haar lip, gecombineerd met mijn echec, daarginds, in warschau, waar mijn familie mij had verstoten, kil en hard, begon mij naar haar smerigheid te duwen, zij die hier ergens, in dit slapende huis.. waar sliep zij? ik liep een paar passen naar voren, kwam bij de trap en keek door het enige gangraampje, dat uitkeek op de achterzijde van het huis, tegenover de weg en de mus.

de overvloed van sterren aan de hemel.. ongehoord.. in deze dwalende massa's tekenden zich constellaties af, sommige ervan kende ik, de weegschaal, de grote beer,

ik vond ze terug, maar andere, mij onbekende, keken mij aan alsof ook zij hun plaats hadden in het plan der belangrijkste sterren, ik probeerde lijnen te trekken die figuren vormden.. en plotse-
ling was ik dit differentiëren, het schetsen van deze landkaart moe,

ik wendde me naar de tuin, maar ook hier vermoeide mij de veelheid van voorwerpen, zoals de schoorsteen, de pijp, de knik van de dakgoot, de kroonlijst, een boompje, en ook moeilijker, meer complexe objecten, zoals bijvoorbeeld het buigen en verdwijnen van een pad, het ritme van de schaduwen.. en ondanks mijzelf begon ik ook hier figuren te zoeken, betrekkingen; ik voelde me lusteloos, vermoeid, ongeduldig en humeurig, tot ik me realiseerde dat wat mij aantrok, ketende misschien, het 'achter', het 'voorbij' was van ieder ding, dat het ene ding 'achter' het andere was, de pijp achter de schoorsteen, de muur achter de keukenhoek, zoals.. zoals.. de lippen van katasia achter de mond van lena toen katasia bij het avondeten de asbak met het draadjernet neerzette en zich over lena heen boog, dalend met haar wegglijdende en elkaar naderende lippen..

ik verwonderde me meer dan normaal was. en wat me in het bijzonder verbaasde was dat deze monden, de een zowel als de ander, nu, in mijn

verbeelding, in mijn herinnering, nauwer met elkaar verbonden waren dan toen aan tafel,

ik schudde zelfs mijn hoofd om tot mezelf te komen, maar de band tussen lena's lippen en die van katasia werd alleen maar duidelijker, dus glimlachte ik, want de liederlijke scheefgroeiing van katasia, dit wegglijpen naar de zwijnerij, had niets maar dan ook niets gemeen met het frisse, meisjesachtige half geopend zijn van de lippen van lena, behalve dan dat het één 'in betrekking tot het ander' stond - zoals op een landkaart, zoals op een kaart de ene stad in betrekking tot de andere - deze hele 'verbinding' was eigenlijk geen verbinding, het ging heel simpel om een mond beschouwd in betrekking tot een andere mond, bijvoorbeeld wat betreft de afstand, de richting, de plaats, verder niets.. maar het was een feit dat ik, overwegend dat de mond van katasia zich ergens in de nabijheid van de keuken moest bevinden (waar zij sliep), me afvroeg waar, in welke richting, op welke afstand het mondje van lena zich kon bevinden. en de koude wellust die me naar katasia dreef in deze gang werd verstoord door die zijdelingse inmenging van lena.

dit ging gepaard met een groeiende verstrooidheid. geen wonder, een overmatige concentratie op één enkel ding leidt tot verstrooidheid, dit ene ding verhult al de rest, terwijl wij ons verdiepen

in één punt van de landkaart, weten we dat alle andere punten ons ontsnappen.

ik, verdiept in de tuin, in de hemel, in het 'achter' van de twee monden, ik wist, wist dat iets me ontsnapte, iets belangrijks.. vóór mij de tuin, de boompjes, de paden, uitkomend op een plaats met een hoop bakstenen die zich uitstreckte tot een opvallend witte muur, dit alles kwam me voor als een zichtbaar teken van wat ik niet zag: de andere kant van het huis, waar ook een stuk tuin lag, dan het hek, de weg, daarachter het struikgewas.. en de spanning van de sterrenwereld versmolt zich in mij met die van de opgehangen vogel.

was fuks daar, bij de mus?

de mus! de mus! maar eigenlijk was ik noch in fuks noch in de mus geïnteresseerd - de mond, jazeker, was veel interessanter.. zo dacht ik in mijn verstrooidheid.. dus liet ik de mus varen om me op de mond te concentreren, en zo ontstond een vermoeiend soort tennisspel want de mus verwees me naar de mond, de mond naar de mus, ik bevond me tussen beide, het één verborg zich achter het andere. zodra ik de mond bereikte, gehaast, alsof ik hem al verloren had, wist ik aan gene zijde van het huis de andere kant, aan gene zijde van de mond de eenzaam hangende mus...

en het pijnlijkste was dat de mus zich niet met de mond op een gemeenschappelijke landkaart liet situeren, hij was volkomen 'aan gene zijde', van een andere orde, en trouwens toevallig, absurd zelfs,

dus waarom drong hij zich zo op, hij had er geen recht toe!... och, och, hij had er geen recht toe. geen recht? hoe minder recht, des te sterker drong hij zich op, des te hinderlijker werd hij en des te moeilijker kon je je van hem losmaken - wanneer hij er geen recht toe had, dan betekende het des te meer dat hij zich aan mij vastklitte!

nog een ogenblik bleef ik op de gang staan, tussen mus en mond.

ik keerde terug naar de kamer, ging liggen en sliep eerder in dan verwacht.

